

Juni 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området *SE0540184 Tiarp Bergsängarna*

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”kartverktyget skyddad natur”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Smith

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0540184 Tiarp Bergsängarna

Kommun: Falköping

Områdets totala areal: 2,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-06-07

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-06-16

Markägarförhållanden:

Privat

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 1998-12-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut
M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7230 - Rikkärr

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Natura 2000-området Tiarp Bergsängarna är de prioriterade bevarandevärdena den artrika rikkärrsmiljön.

Motivering: I rikkärren växer flera olika orkidéarter och andra hävdgynnade rikkärrsarter. Rikkärren har lång kontinuitet av hävd då de utgör en rest av tidigare vidsträckt bergsängar i det omgivande landskapet. Bergsängarna är numera till största delen igenväxta eller uppodlade.

Prioriterade åtgärder: Åtgärder som syftar till att bibehålla områdets öppna karaktär är viktiga för att bevara naturvärdena och den biologiska mångfalden.

Beskrivning av området

Tiarp Bergsängarna ligger ca 1,5 km nordöst om Tiarp, på sluttningen av Varvsberget, i ett

vackert landskap med småskalig variation av odlad mark, lövskog och betesmarker. Området utgörs av två kärrytor som binds samman av sumplövskog. Öster om området finns måttligt hävdade hagmarker med inslag av odlingsrösen. Kärrnen har tidigare ingått i vidsträckt betesängar som dock lämnats för igenväxning eller odlats upp sedan flera decennier. Båda kärrnen har hållit sig ganska väl intakta under flera år trots sviktande hävd genom bete och slåtter. I våtmarksinventeringen erhöll området högsta klassningen, klass 1.

Det södra kärret är ett väl utvecklat, sluttande rikkärr som betas extensivt av nöt. Rikkärret är mycket blött då flera källor löper fram här och markskiktet trampas lätt sönder av tunga betesdjur. Buskar och träd av ask, gråal, klibbal, björk, tall m.m. har etablerat sig i kärret. Kärret är hydrologiskt helt orört och det finns inte några tendenser till övergödning från närliggande åkermarker. Länsstyrelsen gjorde en restaurering i rikkärret för ca 10-15 år sedan genom åtgärdsprogrammen för hotade arter (ÅGP). Området håller dock nu sakta på att växa igen då betet inte fungerar optimalt p.g.a. den blöta marken. För denna del av Natura 2000-området utgår miljöstödet för särskild skötsel enligt landsbygdsprogrammet, 2016-2020. Åtagandeplaner är knuta till miljöstödet.

Det norra kärret lutar mer än det södra och är mer igenvuxet av bladvass. Axag, som saknas i det södra kärret, finns här utmed en liten bäck. Detta område har inte betats de senaste 50 åren och igenväxningen av lövsly och unga träd är mer påtaglig här än i söder. Vassen slås av och röjs bort av länsstyrelsen under vissa år. För detta delområde utgår inget miljöstödet enligt landsbygdsprogrammet.

Kärrnen är källpåverkade, med mindre bildningar av kalktuff. Floran är rik med flera olika orkidéarter och andra hävdgynnade kärlväxter liksom för rikkärr typiska mossor. Båda kärrnen utgör biotopskyddsområden med syftet att främja bevarandet av den biologiska mångfalden genom att ge ett bättre skydd åt hotade arter och deras livsmiljöer. Natura 2000-området ingår också i ett större område som utgör riksintresse för naturvärden och kulturmiljövärden.

Flera mindre rikkärrs- och kalkfuktängsområden finns i närområdet. Kärrnen omges av ganska unga sumpskogar, som tidigare troligen haft rikkärrskaraktär i partier. Vid en jämförelse med den äldre ekonomiska kartan från 1950-talet kan man se att närområden vuxit igen mycket kraftigt, vilket troligen inverkat negativt på kärrnen flora. För att stärka naturvärdena i kärrnen är det angeläget att naturvärdena även i omgivningarna består.

Bevarandemål

Området ska utgöras av öppna och välhävdade rikkärr med höga naturvärden. Uppföljningsbara och mer detaljerade mål finns beskrivna under naturtypen rikkärr.

Vad kan påverka negativt

Faktorer som kan påverka området naturvärden är:

- Upphört bete eller svagt betetryck kan leda till igenväxning och utarmning av den hävdgynnade florans.
- Ett alltför intensivt bete med tillhörande tramp kan skada bottenskiktet i rikkärr. Den fuktiga marken gör att grässvålen är extra känslig för tramp från tunga djur.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin kan vara negativt för den dynglevande insektsfaunan och bör bara användas vid behov.
- Markavvattnande åtgärder t.ex. dikning och dämning i området eller närliggande våtmarks- eller fastmarksmiljöer kan påverka kärrnets hydrologi och hydrokemi på ett negativt sätt, vilket i sin tur kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning.
- Gödsling, tillskottsutfodring och sambete med gödslad vall är exempel på åtgärder som ger näringstillförsel till marken vilket kan missgynna den konkurrenssvaga florans.

- Spridning av kalk, aska eller gödningsämnen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser t.ex användning av bekämpningsmedel i närheten kan också skada naturtypen genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.
- Ökad våtdeposition av kväve kan påverka naturtypen och öka igenväxningstakten.
- Insådd av främmande arter kan påverka florans negativt.
- Skogsbruk; avverkning, körning och andra åtgärder påverkar hydrologi, lokalklimat och markstruktur. Den blöta miljön är känslig för sönderkörning. Avverkning av närliggande fastmarksskog kan orsaka läckage av näringsämnen.
- Anläggning av skogsbilvägar och åtgärder som kan ge körskador i området eller i anslutning till området kan förändra hydrologin och/eller hydrokemin.
- Nedfall av luftburna föroreningar och kväve kan påverka artsammansättningen i fältskiktet negativt.
- All typ av exploatering. Exempel på åtgärder som har negativ påverkan är grävning, schaktning, markberedning, tippning, uppodling och skogsodling.
- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

Skydd:

- Rikkärren omfattas av biotopskydd enligt 7 kap 11 § miljöbalken, bilaga 3 till förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Det södra rikkärret benämns Tiarp 5:7 och 1:3, det norra Tiarp 4:2 och 5:7. Arbetsföretag som kan skada naturmiljön får inte utföras.
- Fridlysta arter förekommer (orkidéer och smörboll samt groddjur).

Riksintressen m.m.:

- Riksintresse för naturvården - Plantaberget, Varvsberget; Gerumsberget och Gisseberget.
- Riksintresse för kulturmiljövården - Kambrosilurområdet
- Regionalt värdefullt odlingslandskap - Tiarp
- Våtmarksinventeringen (VMI), soligent kärr klass 1 (högsta klassen). (Våtmarksområdet är större än Natura 2000-området).
- Lövskogsinventeringen, björksumpskog, klass 2 och blandlövhage vid Bergsängarna, klass 3.

Natura 2000-området angränsar i öster till ett landskapsbildsskyddat område, Varvsberget och del av Gerumsberget.

Skötsel:

- Natura 2000-området behöver intensivare hävd både i de södra och norra rikkärret. Förutom bete i den södra delen kan även slätter och röjning av igenväxningsvegetation vara nödvändigt för att hålla området öppet. I det norra kärret är det framförallt vassbekämpning som behövs.
- För de södra rikkärrensområdena ska åtagandeplaner som hör ihop med miljöstödet följas.
- Yngre delar av trädskiktet runt rikkärrens öppna ytor bör avverkas.
- Sly bör röjas vid behov.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målkriterier, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målkriterier följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

7230 - Rikkärr

Areal: 2,6 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Inom Natura 2000-området finns två rikkärrområden, det norra och det södra. Båda omfattas av biotopskydd men bara det södra området har miljöstöd för särskild skötsel enligt landsbygdsprogrammet. Under senare år (2014) har det funnits problem med slytillväxt och svag betespåverkan i både det norra och södra kärret. Viss röjning av sly har utförts. Vid Länsstyrelsens landsbygdsenhets fältbesök 2016 noterades de typiska arterna gräsull, kärrknipprot, slätterblomma och ängsnycklar samt karaktärsarten nålstarr. Även den fridlysta arten smörboll noterades liksom de hävdgynnade arterna vårbrodd och ängsvädd. Vid inventeringar 2010 noterades de typiska arterna flugblomster (1 planta), kärrknipprot (150 plantor), majviva, tagelsäv, tätört, knagglestarr, näbbstarr och ängsstarr samt de två ganska sällsynta orkidéerna skogsknipprot (3 pla.) och vaxnycklar (20 pla.). Tidigare har även förekomst av blodnycklar, källblekvide m.fl. noterats. I bottenskiktet dominerar de s.k. tuffmossorna tillsammans med bandpraktmossa, gyllenmossa (typisk art), spjutmossa, fetbålmossa m.fl. rikkärtsarter.

I det norra rikkäret hittades under gräsmarksuppföljningen 2010 följande typiska arter: kärrknipprot, knagglestarr, ängsstarr, slätterblomma och ängsnycklar.

I kärren förekommer al, björk, gran och tall samt slyuppslag och viss igenväxning med älggräs och vass.

Generell beskrivning av naturtypen: Rikkärr är artrika myrar med hög halt av mineraler och ett högt pH, ofta pH 6-8. Kärren kan förekomma friliggande i skog eller öppen mark eller som laggkärr vid mossar, som element i sträng-flarkkärr, blandmyrar och aapamyrar. Rikkärr finns även i kanterna av kalkrika och näringsfattiga sjöar, vid kusten, eller i anslutning till källor. Kärren har en mycket speciell flora och fauna som varierar med t.ex. krontäckningsgrad, kalkhalt och näringsförhållanden. Här finns många specialiserade arter, varav många är hotade. Rikkärrens bottenskikt domineras ofta av så kallade brunmossor, men förekomst av vitmossor är också vanligt. Många rikkärr är rika på orkidéer, men även andra kärlväxter som trivs i kalkhaltiga marker. Rikkärren kan variera från helt öppna till trädklädda samt att vissa är naturligt öppna, medan andra är beroende av röjning, slätter eller bete. Naturlig hydrologi och hydrokemi är viktigt för naturtypen, mindre äldre ingrepp som orsakat lokal störning av myren kan ibland förekomma. Rikkärr är ofta störningsgynnade eller beroende av hävd. Typiska arter är: axag, flugblomster, gräsull, knagglestarr, kärrknipprot, majviva, näbbstarr, snip, slätterblomma, ängsnycklar, ängsstarr, fetbålmossa, kalkkällmossa, kandtuffmossa, klotuffmossa, korvskorpomossa, källtuffmossa, nordtuffmossa, röd skorpionmossa, späd skorpionmossa m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, förändrad hydrologi som t.ex förändringar i anslutande grundvattenförekomster och förändrad hydrokemi såsom förändringar av kärrvattnets kemiska parametrar, ökad näringstillförsel, mekanisk påverkan och störning av myrens torvbildning samt fragmentering och minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Rikkärr (7230) ska vara minst 2,6 hektar.

Regelbunden hävd med bete eller slåtter och efterbete, ska påverka området. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) eller igenväxningsvegetation ska finnas vid vegetationsperiodens slut. Vegetationen ska vara karakteristisk för rikkärr med en artrik flora och fauna. Bottenskiktet ska ha förekomst av brunmossor, inslag av vitmossor kan förekomma. Typiska och karakteristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska förnygra sig. Kärret ska vara naturligt näringsfattigt, tydligt påverkat av kalk och baskatjoner. Det ska finnas en ständig tillgång på baskatjon-rikt vatten. Kärrens hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattnande eller tillrinnande diken eller markskador som medför negativ påverkan. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. Rikkärrets hydrokemi ska inte vara starkt påverkad av mänskliga ingrepp och/eller övergödning. Kärren ska vara öppna (krontäckning < 30%), enstaka träd och buskar kan förekomma. Täta bestånd av vass och vedartad igenväxningsvegetation eller för naturtypen främmande arter, ska inte finnas. Typiska arter av kärlväxter och mossor ska förekomma allmänt-rikligt.

Negativ påverkan

Negativ påverkan för naturtypen är den som beskrivits för området som helhet.

Bevarandeåtgärder

- För att de hävdgynnade kärlväxterna ska hinna blomma och sätta frö bör slåtter inte utföras under försommaren och betesdjur inte släppas på för tidigt på säsongen.
- Alla orkidéer är fridlysta.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Se även Bevarandeåtgärder för området som helhet.

Bevarandetillstånd

Det södra rikkärret har gynnsamt bevarandetillstånd och det norra har icke gynnsamt bevarandetillstånd.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-05

Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objektrapport.

Jordbruksverket, 2017, multikuben, uttag 2017-05, block 64543783993 och 64543782994.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1991: Våtmarker i Skaraborgs län. Del 1. Medd. 2/91.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1995: Beslut inom fastigheterna Tiarp 4:2 och 5:7, dnr 231-10158-94.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1995: Beslut inom fastigheterna Tiarp 5:7 och 1:3, dnr 231-10159-94.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledning. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Natura-2000/.

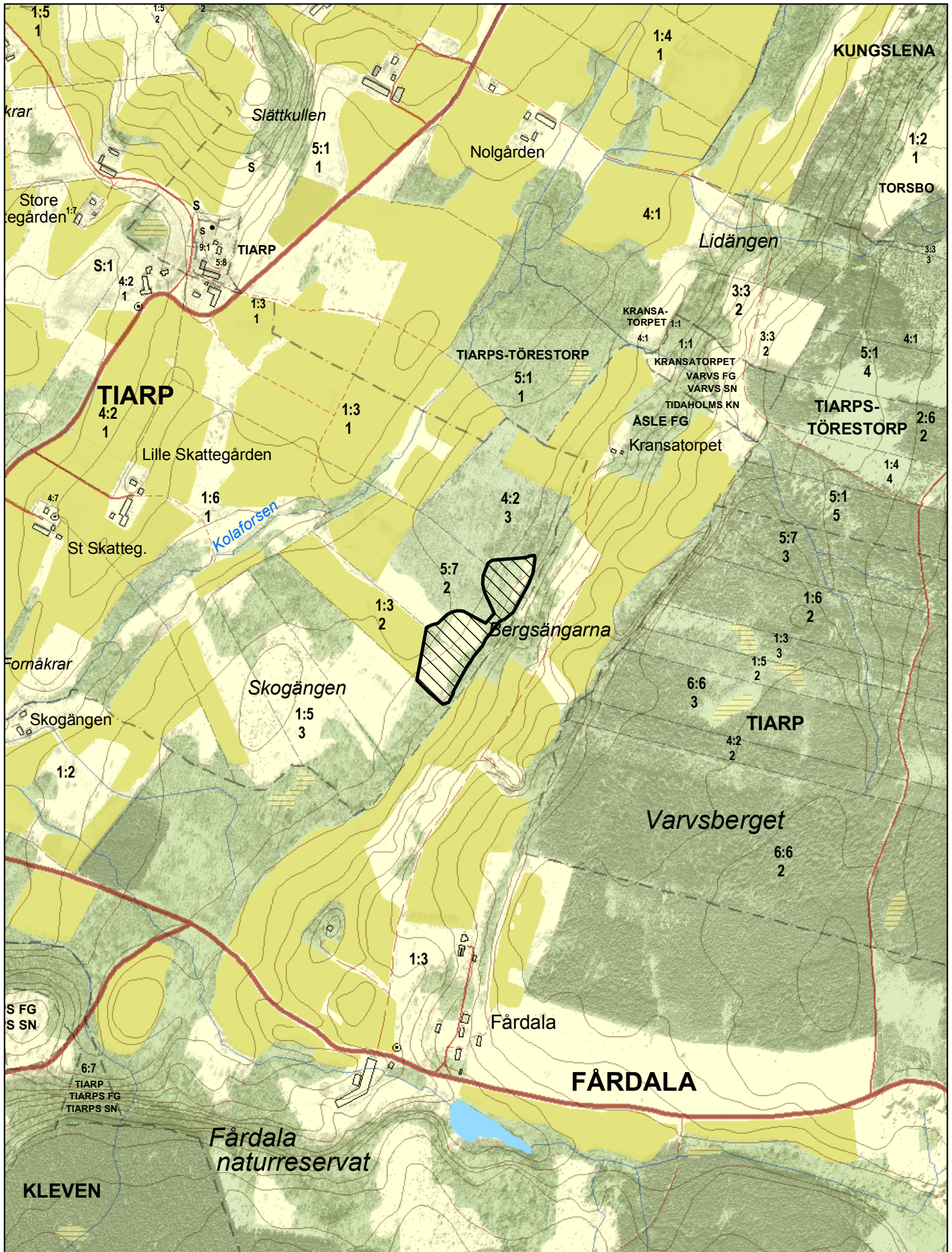
Bilagor

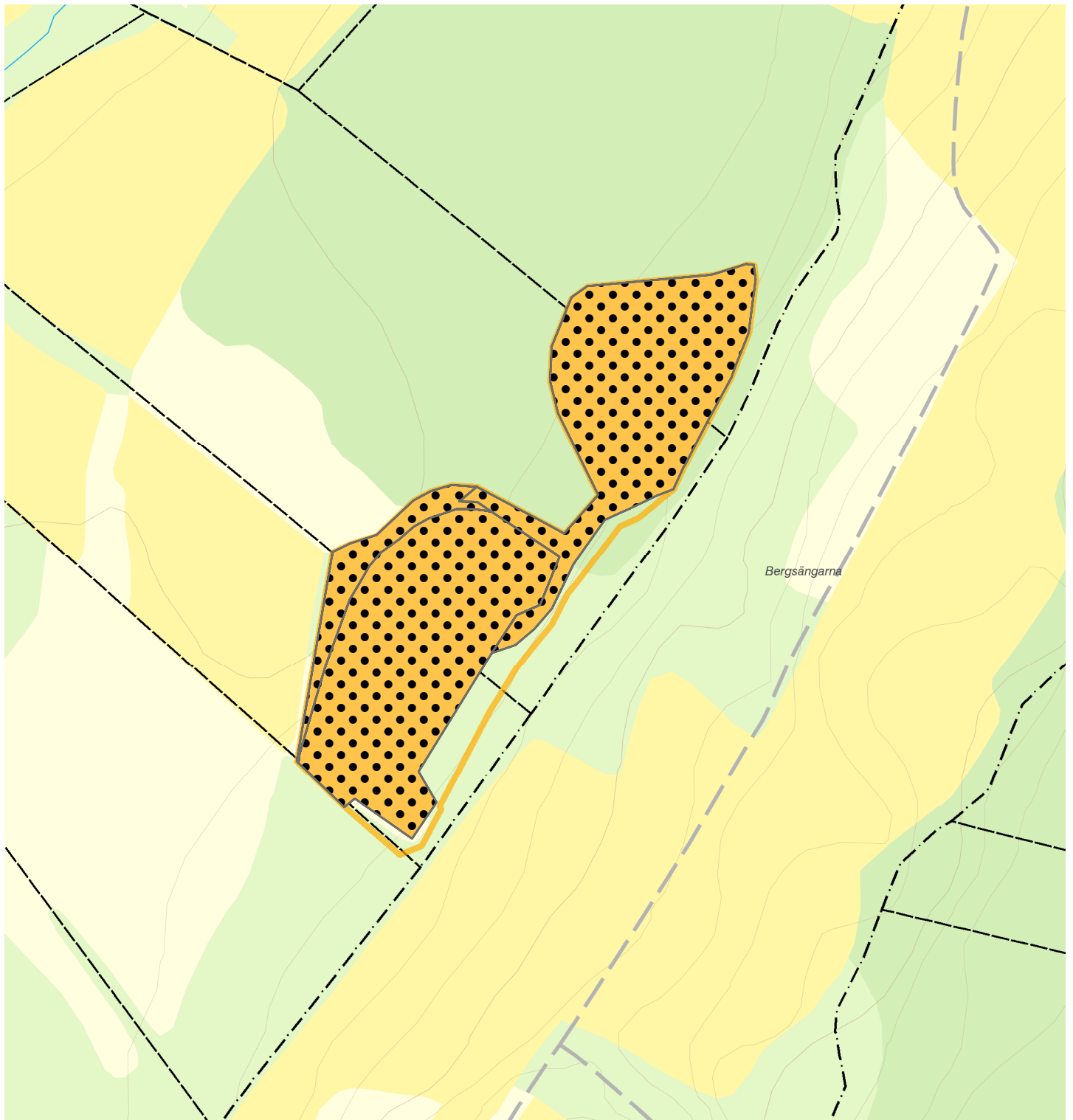
Kartor:

1. Natura 2000-områdets avgränsning, beslutskarta
2. Naturtypskarta

Natura 2000 - SE0540184 Tiarp Bergsängarna

Natura 2000-naturtypskarta, Tiarp Bergsängarna SE0540184 Falköpings kommun

 7230 - Rikkärr
  Natura 2000
Habitatdirektivet

"Vitt" område utgör icke Natura 2000-naturtyp.

0 50 100 150 Meter

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

Skala (i A4): 1:3 000

